

સત્સંગ પ્રદીપ

SATSANG PRADEEP

દર મહીનાની ૨૨મી તારીખે નડીઆદથી પ્રકાશિત થતું
શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સેવા મંડળનું માસીક મુખપત્ર
Published from Nadiad on 22nd of every Month
Monthly Publication of Shree Swaminarayan Satsang Seva Mandal

વર્ષ : ૫	❀	૨૨- ઓગસ્ટ -૨૦૨૦	❀	અંક : ૪
Year : 5	❀	22- AUGUST- 2020	❀	Issue : 4

આજીવન લવાજમ

દેશમાં રૂ. ૨૫૦-૦૦

છૂટક નકલ રૂ. ૫-૦૦

: કાર્યાલયનું સરનામું :

ઈન્દુકુમાર લક્ષ્મીપ્રસાદ પંડ્યા,
'ગુરૂકૃપા', ઝઘડીયા પોળ, નાગરવાડા,
નડિયાદ - ૩૮૭૦૦૧

સત્સંગ પ્રદીપ		
વર્ષ : ૫	અનુક્રમણિકા	અંક : ૪
ક્રમ	લેખ તથા લેખક	પૃષ્ઠ
૧.	આજનો સુવિચાર	૩
૨.	ભગવાન શ્રીકૃષ્ણની શાંતિયાત્રા - ઈશ્વરલાલ લાભશંકર પંડ્યા	૪
૩.	શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજની મૂર્તિનો પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ : - શ્રી જ્ઞાનજીવનદાસજી સ્વામી (વીરસદ)	૧૦
૪.	સંસારમાં કેવી રીતે રહેવું - દયાળુ શ્રી ગુરુજી નાથજીભાઈ શુક્લ	૧૨
૫.	ભગવાનને જ સર્વકર્તા જાણવા - દયાળુ શ્રી ગુરુજી નાથજીભાઈ શુક્લ	૧૭

અગત્યની નોંધ : સર્વે સભ્યો અને “સત્સંગ પ્રદીપ”ના ગ્રાહકોને જણાવવાનું કે વેબસાઈટ ‘www.satsangsalila.com’ ઉપર માસિક ‘સત્સંગ પ્રદીપ’ દર મહિને અપલોડ થશે.

-તંત્રી.

જાહેર વિનંતી

શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સેવા મંડળના “સત્સંગ પ્રદીપ” માં આજીવન લવાજમ, સરનામામાં ફેરફાર અંગે નીચે જણાવેલ “મંત્રી” નો સંપર્ક કરવા વિનંતી.

પંકજભાઈ ડી. ભટ્ટ
૩૦૪, સીલ્વર સ્કવેર એપાર્ટમેન્ટ, ૬૪, શ્રીનગર સોસાયટી,
દિનેશમીલ રોડ, વડોદરા-૩૯૦૦૨૦.

“સત્સંગ પ્રદીપ”માં લેખ મોકલવા માટે “તંત્રી”ના સરનામે મોકલવા વિનંતી.

શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ! gdm[VMJâ' Vm² !

સત્સંગ પ્રદીપ

(દ્રષ્ટ રજિ. નં. ખેડા એ/૨૧૯૭)

આદ્ય પ્રણેતા : પ. પૂ. મોટાભાઈશ્રી ઇશ્વરલાલ લા. પંડ્યા
માનદ્ તંત્રી : ઇન્દુકુમાર લક્ષ્મીપ્રસાદ પંડ્યા

સં. ૨૦૭૬ - ભાદરવા ❀ કાર્યાલય : ઇન્દુકુમાર લક્ષ્મીપ્રસાદ પંડ્યા, 'ગુરુપા', ઝઘડીયા પોળ, નાગરવાડા, નડિયાદ-૩૮૭૦૦૧ ❀ ઓગસ્ટ - ૨૦૨૦ ❀ અંક : ૪

આજનો સુવિચાર

“.....સત્સંગીએ પોતાનો અને પોતાના વારસોમાં
સત્સંગ રાખવો હોય તો સત્સંગ - કથાવાર્તા અને
વર્તનની શુદ્ધિ રાખવી જ જોઈએ. દરેક હરિમંદિર -
સ્વામિનારાયણ ભગવાનના આદેશ પ્રમાણે - એક પ્રકારનું
સત્સંગ કરવા સાડુ ગુરુકુળ જ છે.....”

(“અમૃતવર્ષા-૨”માંથી)

ભગવાન શ્રીકૃષ્ણની શાંતિયાત્રા

ઈશ્વરલાલ લાલશંકર પંડ્યા

નોંધ : આ લેખ અ. નિ. ઈશ્વરલાલ લા. પંડ્યાના લેખ સંગ્રહ “નિમિત્ત માત્ર”માંથી લેવામાં આવ્યો છે.

પોતાના ભક્તજનોના લાલનપાલન માટે ભગવાન જેવો સેવક, જેવું કાર્ય અને જેવું સ્થળ— એને અનુરૂપ નામ અને રૂપ ધારણ કરીને જ્યાં જ્યાં, જ્યારે જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે પ્રગટ થાય છે; અને અનેક લૌકિક અને અલૌકિક લીલાઓ કરે છે. એ પ્રસંગો શાસ્ત્રો, ઇતિહાસ અને પુરાણોનાં પાને નોંધાયેલા છે. ભક્તજનોના જીવનમાં કેટલીક વખત એવા પ્રસંગો આવે છે કે જ્યારે શું કરવું યોગ્ય અને હિતાવહ છે, એ માટે ભારે ગૂંચવણ અને મૂંઝવણ ઊભી થાય છે ત્યારે શું કરવું યોગ્ય અને હિતાવહ છે એ અંગે ભગવાન અતિ કૃપા કરીને જાતે ભક્તજનોને સ્પષ્ટ માર્ગદર્શન અને ઉપદેશ આપે છે, એવા પ્રસંગો પણ ઇતિહાસનાં પાને નોંધાયેલા છે. ભક્તજનોના જીવનવ્યવહારમાં, કેટલીક વખત ભક્તનાં નામ, પદ અને પ્રતિષ્ઠાને સારી યા નરસી અસર કરે એવા પ્રસંગો આવે છે ત્યારે ભગવાન અતિ કૃપા કરીને પોતાનું નામ, રૂપ, પદ અને પ્રતિષ્ઠાનો ત્યાગ કરીને જાતે ભક્તનું નામ અને રૂપ ધારણ કરીને ભક્તનું વ્યવહારકાર્ય કરે છે, એવા પ્રસંગો પણ ઇતિહાસનાં પાને નોંધાયેલા છે. પણ ભક્તનો તથા સત્, ધર્મ, અહિંસા અને શાંતિનો પક્ષ લઈને અસત્, અધર્મ, હિંસા અને અશાંતિના અવતારરૂપ અભક્તો અને અસુરોને જીવનમાં સંઘર્ષનો માર્ગ છોડીને સમાધાનનો માર્ગ અપનાવવા માટે સમજાવવા સારુ, ભગવાન પોતે સામા ચાલીને ગયા હોય એવો

એક પ્રસંગ ઇતિહાસનાં પાને નોંધાયેલો છે. ભગવાન સ્વયં શાંતિસ્વરૂપ છે, જગતમાં એ એક જ શાંતિદાતા છે; શાંતિની પ્રતિષ્ઠા માટે અશાંતિની સાક્ષાત્ મૂર્તિ સમા, આસુરી સ્વભાવ, વૃત્તિ અને કર્મવાળા જનોને સમજાવવા માટે ભગવાન જાતે ગયા હોય એવો એક દાખલો ઇતિહાસમાં નોંધાયેલો છે. આ લેખમાં એ પ્રસંગની વિગતોનો સંક્ષેપમાં વિચાર કરવામાં આવ્યો છે :

મહાભારત માટે કહેવામાં આવે છે — ‘જે વાત એમાં કહેલી છે તેની અધકચરી નકલ જ અન્યત્ર વાંચવા—સાંભળવા મળે છે; જે વાત એમાં કહેલી નથી તે અન્યત્ર ક્યાંય જોવા—સાંભળવા મળે તેમ નથી.’ ભારોભાર આત્મશ્લાઘાથી ભરેલા આ વિધાનમાં તથ્ય કેટલું છે તેનો નિર્ણય કરવાનું કામ વિવેચકો અને સંશોધકો ઉપર આપણે છોડી દઈએ; પણ મહાભારતનાં અઢાર પર્વમાં ઉદ્યોગપર્વ ખરેખર રત્નોની ખાણ છે, એવો સ્વીકાર વિવેકી જનોએ અવશ્ય કરવો પડે તેમ છે. એ પર્વમાં રાજનીતિના ગ્રંથોમાં શિરોમણિ કહેવાય એવી વિદુરનીતિ કહેલી છે; એ પર્વમાં બ્રહ્મવિધાનાં શાસ્ત્રોમાં અનુપમ કહેવાય એવા મહર્ષિ સનત્સુજાતના જ્ઞાનોપદેશને અક્ષરદેહ મળેલો છે; એ પર્વમાં તત્ત્વજ્ઞાનના સર્વશ્રેષ્ઠ ગ્રંથ તરીકે વિશ્વમાં સર્વત્ર જેને માન્યતા મળેલી છે એ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા ગૂંથાયેલી છે; અને એ પર્વમાં પાંડવો અને કૌરવો વચ્ચે સમાધાન કરાવવા

માટે ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે કરેલી શાંતિયાત્રાનું વર્ણન પણ એના પેટાવિભાગ, ભગવદ્ગ્યાન પર્વના ૭૮ અધ્યાયોમાં કરેલું છે; પણ આ ૭૮ અધ્યાયોમાં ૧૨૪, ૧૨૮ અને ૧૩૧ એ ત્રણ અધ્યાયો, સુખ અને શાંતિ મેળવવા ઈચ્છતા દરેક વિવેકી જનોએ નિત્ય શ્રવણ, વાંચન અને મનન-અધ્યયન કરીને જીવનમાં ખાસ આચરવા જેવા છે.

સજજનો પણ જ્યારે દુર્જનોની વાક્જાળમાં ફસાય છે ત્યારે દુર્જન જેવું જ વર્તન કરતા હોય છે. ધર્મની આદર્શ મૂર્તિ ગણાતા ધર્મરાજ યુધિષ્ઠિર, દુર્યોધન અને શકુની જેવા દુર્જનોની મોહક મીઠી વાણીથી લોભાઈને ધર્મનિષ્ઠ, સત્યવક્તા અને પ્રામાણિક પુરુષો માટે સદા નિષિદ્ધ કરેલું ધૂત રાજસભામાં રમે છે અને સર્વસ્વ હારી જાય છે; ધૂતની શરત પ્રમાણે બાર વર્ષનો વનવાસ અને એક વર્ષ અજ્ઞાતવાસ, ભગવદ્ કૃપા, ભગવાનના ભક્તજનોના આશીર્વાદ અને શુભ સંસ્કારો અને કર્મના બળે, હેમખેમ પૂરો કરે છે; પણ એ પછી એમનો રાજભાગ દુર્યોધન પાછો આપતો નથી. પોતાના વેવાઈ અને પાંચાલપ્રદેશના રાજા દ્રુપદના રાજપુરોહિતને પાંડવો, આ કાર્ય સિદ્ધ કરવા માટે દુર્યોધન પાસે મોકલે છે; પણ દુર્યોધન એનું અપમાન કરીને પાછો વાળે છે. ધૂર્ત ધૃતરાષ્ટ્ર આથી મૂંઝાય છે. એ સંજયને યુધિષ્ઠિર પાસે મોકલે છે. ‘દુર્યોધન અમારો રાજભાગ પાછો સોંપી દે અથવા યુદ્ધ માટે તૈયાર રહે,’ એવો યુધિષ્ઠિરનો સંદેશો લઈને સંજય પાછો આવે છે. ધૃતરાષ્ટ્રની ઊંઘ હરામ થઈ જાય છે; શાંતિ મળે તે માટે મધરાતે એ મહાત્મા વિદુરને બોલાવે છે. વિદુરજી એને વિદુરનીતિ સમજાવે છે, એના આત્માને શાંતિ મળે તે માટે વિદુર મહર્ષિ સનત્સુજાતનું મંત્રબળથી આહ્વાન કરે છે. વિદુરની વિનંતીથી

મહર્ષિ આવે છે અને ધૃતરાષ્ટ્રને બ્રહ્મવિદ્યાનો ઉપદેશ આપે છે, પણ એ બધું નિર્રથક નીવડે છે. દુર્યોધન, યુદ્ધના માર્ગેથી પાછા વળવાનો ભારપૂર્વક ઈન્કાર કરે છે, બન્ને પક્ષ સૈન્ય અને શસ્ત્રસરંજામની જમાવટ કરે છે. સર્વવિનાશ કરે એવા યુદ્ધની નોબત વાગી રહી હતી ત્યારે બન્ને પક્ષમાં અને સાથે સાથે જગતમાં શાંતિ પ્રવર્તે એવા પરમ મંગળ હેતુથી ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ પોતે પાંડવોનો અને સત્, ધર્મ, અહિંસા અને શાંતિનો પક્ષ લઈને, શાંતિદૂત તરીકે દુર્યોધનને સમજાવવા માટે હસ્તિનાપુર જાય છે. પાંડવો તરફથી સંઘર્ષને બદલે સમાધાન અને અશાંતિને બદલે શાંતિનો સંદેશો લઈને ભગવાન શ્રીકૃષ્ણને જાતે આવેલા જોઈને દુર્યોધન અને એનું વિચારી મિત્રમંડળ મૂંઝાય છે પણ દંભનો અંચળો ઓઢીને, એ બધા ભગવાન શ્રીકૃષ્ણનો પ્રેમ અને આદર દાખવીને સત્કાર કરે છે. આદરસત્કારના શિષ્ટાચારને અળગો કરીને, ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ સભામાં દુર્યોધનને સીધી વાત કરે છે. ભગવાનની અનેક લીલાઓ શાસ્ત્રો, ઇતિહાસ અને પુરાણોનાં પાને નોંધાયેલી છે; પણ શાંતિની પ્રતિષ્ઠા માટે, આસુરી સંપત્તિની સાક્ષાત્ મૂર્તિ સમા અસુરોને ભગવાને પોતે સમાધાન અને શાંતિની વાતો કહી હોય એવી લીલા, ઇતિહાસ-પુરાણોમાં આ એક જ નોંધાયેલી જણાય છે. અપૂર્વ મુત્સદ્દીગીરીથી ભરેલી ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે કહેલી રસપ્રદ વાતોમાંથી વાનગીરૂપે થાંડી સંક્ષેપમાં અત્રે રજૂ કરી છે :

‘માણસને એના કુળ, ગુણ, સંસ્કાર, વિદ્યા, સંપત્તિ અને સત્તાનાં વખાણ હમેશાં ખૂબ ગમે છે; એ પ્રકારની વાતોથી એનું અહં સંતોષાય છે. પોતાની વાતની શરૂઆત કરતાં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે દુર્યોધનને ઉચ્ચકુળમાં,

ખાનદાન અને સંસ્કારી માતાપિતાને ઘેર જન્મ મેળવવા અતિ ભાગ્યશાળી ગણાવ્યો; ઉચ્ચકુળમાં જન્મ, સંસ્કાર અને વિદ્યાના કારણે એવા માણસમાં સારા ગુણો અને સારા કર્મો સ્વાભાવિક રીતે જ પ્રવર્તે છે, પણ જ્યારે એવો માણસ દુર્જનોનો સંગ કરે છે ત્યારે ઉચ્ચકુળમાં જન્મ, શુભ સંસ્કાર અને વિદ્યાથી મળેલા ગુણો (બધું જ) રૂના મોટા ઢગલામાં અગ્નિનો નાનોસરખો તણખો પડે અને એ ઢગલો જેમ નાશ પામે છે તેમ બધું જ નાશ પામે છે અને એ માણસ દુર્જનતાની સાક્ષાત્ મૂર્તિ બની જાય છે. શિક્ષિત અને સંસ્કારી પુરુષો, પોતાનાં માતાપિતા અને વડીલોની આજ્ઞાનું હમેશાં પાલન કરે છે; એ રાજી થાય કુળના સભ્યો પણ રાજી થાય એવું જ હમેશાં કરતો હોય છે. એવો પુરુષ હમેશાં વિવેકી અને વિનમ્ર હોય છે; એવો પુરુષ સત્ય અને પ્રમાણિકતા, સંતોષ અને સદાચાર, મનની ઉદારતા અને સહિષ્ણુતાના ગુણો ધરાવતો હોય છે; એવો પુરુષ સંપ અને સખ્ય, પ્રેમ અને ભ્રાતૃભાવને વરેલો હોય છે. આ પ્રકારના ગુણોના કારણે એ પોતે સુખી થાય છે અને એના કુટુંબના સભ્યો પણ સુખી થાય છે. પિતા ધૃતરાષ્ટ્ર, પિતામહ ભીષ્મ અને ગુરુ દ્રોણ જેવા સંનિષ્ઠ વડીલોના શુભ વિનિયોગથી તમે આ બધા ગુણોનું જ્ઞાન સંપાદન કરેલું છે, તમે શૂરવીર છો, શસ્ત્રાસ્ત્રવિદ્યાના વિશારદ છો, વિવિધ પ્રકારના એ જ્ઞાનને જીવનમાં ઉતારીને સાર્થક કરવાની શક્તિ પણ તમે ધરાવો છો.

પાંડવો નિર્બળ નથી, ભારે શક્તિશાળી છે; એ જીવનમાં સત્ય અને ધર્મનું પાલન કરે છે; એમને તમારી પાસેથી એમનું જે હક્કનું છે તે જ જોઈએ છે. યુદ્ધમાં લડીને એ મેળવવાની એમની પાસે શક્તિ છે; પણ

તમે એમના સ્વજન છો, તેથી તમારી પાસેથી પોતાના હક્કની એ વસ્તુ, પ્રેમ અને સમજાવટથી મેળવવા ઈચ્છે છે. એમનું અહિત થાય એવી ઘણી અઘટિત ક્રિયાઓ આ પહેલાં તમે કરેલી છે – એમના પ્રાણની હત્યા થાય એવી નિષ્ફળ પ્રયાસો પણ તમે કર્યા છે પણ એ બધો ભૂતકાળભૂલી જઈને, એ તમારી પાસે પ્રેમ, ભ્રાતૃભાવ, મૈત્રી અને સમાધાનનો હાથ લંબાવે છે. એમની એ માગણી તમે પ્રેમથી આવકારો અને સ્વીકારો એમાં તમારું હિત છે. હું આજે તમને જે કહી રહ્યો છું તેમાં મારો કોઈ સ્વાર્થ નથી પણ તેમાં તમારું અને તમારા કુટુંબનું શ્રેષ્ઠ હિત સમાયેલું છે.

જીવન, સંઘર્ષથી કદી જિતાતું નથી, સમાધાનથી જ એ જિતાય છે. જીવનમાં જે સંઘર્ષનો માર્ગ અપનાવે છે તે પોતે તો પાચમાલ થાય છે, પણ પોતાની સાથે સંકળાયેલા અન્ય સર્વેને પણ પાચમાલ કરે છે. વેરથી વેરનું શમન કદી થતું નથી. ક્ષમા અને શાંતિથી જ એનું શમન થાય છે. એક વાત ખાસ ધ્યાનમાં રાખવી ઘટે છે તે એ કે, જગતમાં, જીવનમાં સત્ય અને ધર્મનો જ હમેશાં વિજય થાય છે; જ્યાં ભગવાન છે અને ભગવાનના ભક્તો છે ત્યાં જ સુખ, શાંતિ અને શ્રેય રહેલાં છે; જે જીવનમાં અસત્ય, અધર્મ અને અનાચારને વળગે છે તેનો સર્વનાશ આ જીવનમાં જ થાય છે, એમાં કોઈ શંકા નથી. જીવનમાં જેને સુખી થવું હોય અને શાંતિ ભોગવવી હોય અને અંતે શ્રેય પ્રાપ્ત કરવું હોય તેણે આસુરી સ્વભાવ, વૃત્તિ અને કર્મ કરનારા જનોના સંગનો સમૂળ ત્યાગ કરવો જોઈએ. તમારા અંગત હિતનો વિચાર કરીને શાંતિ-સમાધાનની આ વાત કહેવા હું ખાસ આવ્યો છું; એ તમે વિના વિલંબે સ્વીકારો એવી મારી ઈચ્છા છે.’

ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે પોતાની વાત પૂરી કર્યા પછી સભામાંથી ધૃતરાષ્ટ્ર, ભીષ્મ, દ્રોણ, વિદુર

અને દુર્યોધનના નાના ભાઈ વિકર્ણે પણ એ જ અર્થની એટલે પાંડવોનો રાજભાગ સોંપી દેવાની વાત દુર્યોધનને કહી; પણ નખશિખ અસુર બનેલા દુર્યોધનના મન ઉપર એની કંઈ શુભ અસર ન થઈ. એણે પોતાની નિર્દોષતા સાબિત કરવા માટે નફ્ટાઈથી કહ્યું : ‘શ્રીકૃષ્ણ! તમે મારો દોષ કાઢો છો તે બરાબર નથી; ધૂત રમવાની યુધિષ્ઠિરને અમે ફરજ પાડી ન હતી, પણ પોતાના અહંને સંતોષવા માટે સમજી-વિચારીને એ સ્વેચ્છાથી ધૂત રમ્યા હતા અને એમાં સર્વસ્વ હારી ગયા. આવડત, શક્તિ અને બુદ્ધિ ન હોય છતાં માણસ કોઈ ક્રિયા કરે તો એનું પરિણામ એને ભોગવવું જ પડે, તે માટે બીજાને દોષ દેવો એ ધર્મ, ન્યાય અને નીતિની દૃષ્ટિએ યોગ્ય ન કહેવાય. મેં એમની રાજસંપત્તિ ધૂતમાં જીતેલી છે; એટલે એનો હું સ્વતંત્ર માલિક છું; એમાં મારા પિતા કે બીજા કોઈ વડીલોનો કોઈ પ્રકારનો હક્ક, હિસ્સો કે હિતસંબંધ નથી. મારા પિતાએ જો પાંડવોને રાજભાગ પાછો આપવાનું કહ્યું હોય તો તે પ્રમાણે કહેવાનો તેમને કોઈ અધિકાર નથી; એવું વચન આપતા પહેલાં એમણે મારી સંમતિ લેવી જોઈતી હતી; તે લીધેલી નથી. તેથી પાંડવોને એમનો રાજભાગ તો શું પણ સોયની અણિ રહે એટલી જગ્યા પણ હું આપવા તૈયાર નથી. પાંડવોનાં કાંડાંમાં બળ હોય તો યુદ્ધ કરીને એ ભલે મેળવે. હું યુદ્ધ માટે હમેશાં તૈયાર છું.’ એમ કહીને દુર્યોધન ગુસ્સામાં પગ પછાડતો પછાડતો સભાગૃહ છોડીને ચાલ્યો ગયો.

સભાગૃહની બહાર શકુનિ, દુઃશાસન વગેરે એના દુષ્ટ સાથીઓ એની રાહ જોઈને ઊભા હતા. એ બધાએ ભેગા મળીને સમાધાનની વાત લઈ આવનાર ભગવાન શ્રીકૃષ્ણને જ કેદ કરી લેવાની યોજના તૈયાર

કરી. પૂરતી સંખ્યામાં સૈનિકોને તત્કાળ લઈ આવવાની દુર્યોધને કૃપાચાર્યને આજ્ઞા કરી.

દુર્યોધન સભાખંડ છોડીને ચાલ્યો ગયો તેથી બધાને ભારે દુઃખ અને આશ્ચર્ય થયું. કદાચ ગાંધારીનું કહ્યું એ માનશે એમ માનીને ધૃતરાષ્ટ્રે ગાંધારીને સભામાં બોલાવી. ગાંધારીની પાછળ દુર્યોધન સભામાં ન આવ્યો, પણ મા શું કહે છે તે સાંભળવા માટે એ સભાગૃહના દરવાજા આગળ ઊભો રહ્યો. ગાંધારીએ પણ દુર્યોધનને પાંડવોને રાજભાગ પાછો સોંપી દેવો જોઈએ એવું કહ્યું ત્યારે, એ સાંભળીને દુર્યોધન ક્રોધથી રાતોપીળો થઈ ગયો. બરાબર એ જ વખતે એને કાને ભગવાન શ્રીકૃષ્ણના ગંભીર ઘેરા શબ્દો સંભળાયા : ‘માણસનો વિનાશકાળ નજીક આવે છે ત્યારે એને અવળી અને વિપરીત બુદ્ધિ જ સૂઝે છે. દુર્યોધનનો વિનાશકાળ પાસે આવ્યો છે. તમે ધૃતરાષ્ટ્ર એમના પિતા છો તથા ભીષ્મ એમના પિતામહ છો અને ગુરુ દ્રોણ એમના ગુરુ છો એટલે એમને સમજાવીને યુદ્ધના માર્ગેથી પાછા વાળવા એ તમારો ધર્મ છે. જો તમે એ ન કરી શકો તો તમે નિર્માલ્ય છો એટલું જ નહિ પણ અંદરખાનેથી એમની સાથે ભળેલા છો એવો અર્થ થશે. તમે બધા શક્તિશાળી છો, કુળનો નાશ કરવા તૈયાર થયેલા દુષ્ટમતિ દુર્યોધન જો સમજાવટથી ન માને તો તમારે એને બંદીખાને નાખવો જોઈએ.’ ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે આ વાત કહી તે જ વખતે સાત્યકિ બહારથી સભામાં આવ્યો અને ભગવાન શ્રીકૃષ્ણના કાનમાં કંઈક કહ્યું. સાત્યકિની વાત સાંભળીને ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ ખડખડાટ હસી પડ્યા; પણ પછી અતિ ધીરગંભીર સ્વરે એમણે કહ્યું : ‘ધૃતરાષ્ટ્ર ! તમારો પુત્ર દુષ્ટમતિ દુર્યોધન મને કેદ કરવાની તજવીજ કરી રહ્યો છે. હું આજે શાંતિદૂત તરીકે સભામાં આવ્યો ન હોત તો મને કેદ કરવાની

એની ઇચ્છા અને ચેષ્ટાનો અંજામ કેવો આવે છે તે હું અત્યારે જ એમને બતાવત.' ભગવાન શ્રીકૃષ્ણના શબ્દો પૂરા થાય તે પહેલાં જ દુર્યોધને સભામાં પ્રવેશ કર્યો; એની પાછળ થોડા અંતરે શકુનિ, દુઃશાસન અને થોડા સૈનિકો આવી રહ્યા હતા. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે એને જોતાં જ કહ્યું : 'દુર્યોધન ! તમે મને કેદ પકડવા માગો છો; પણ તમે મારા અંગત સંબંધી છો એટલે હું અત્યારે બીજું કંઈ કરતો નથી, પણ મારી શક્તિની તમને સ્વત્પ ઝાંખી કરાવું. તમારામાં અને તમારા મિત્રોમાં અને તમારા સૈનિકોમાં શક્તિ હોય તો આવો અને મને કેદ કરો.' એમ કહીને ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે વિશ્વરૂપ દેખાડ્યું. સભાજનો સ્તબ્ધ થઈ ગયા, દુર્યોધન ભયથી કંપવા લાગ્યો. 'દુર્યોધન ! તમને કેદ કરવા એ મારે માટે રમતવાત છે, પણ હું શાંતિદૂત તરીકે આવ્યો છું; એટલે એવું કંઈ કરવું મારે માટે શોભાસ્પદ ન કહેવાય. હું સભામાંથી જાઉં છું; પણ હસ્તિનાપુરમાં પિંદુરજીને ઘેર હજી થોડો સમય રોકાવાનો છે. તમારામાં જેટલી શક્તિ હોય અને જેટલા સાધનો હોય તે બધું લઈને મને કેદ કરવા હવે ત્યાં આવજો; અને જો ત્યાં ન આવી શકો તો હવે પછી ચુદ્ધભૂમિ ઉપર આપણે જરૂર મળીશું, એમ કહીને ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ કૌરવોની સભામાંથી ગૌરવભરી ચાલે બહાર નીકળી ગયા.

પોતાની આ શાંતિયાત્રા દ્વારા ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ જગતને નીચે દર્શાવેલો મહત્વનો સંદેશો સમજાવે છે :

(૧) જગતમાં સત્ અને અસત્, ધર્મ અને અધર્મ અને દૈવી સંપત્તિના સર્ગો અને આસુરી સંપત્તિના સર્ગોનું સહઅસ્તિત્વ અનાદિકાળથી ચાલે છે અને ચાલું જ રહેવાનું છે. પણ અસત્, અધર્મ અને આસુરી સંપત્તિના માણસો ગમે તેટલી બડાશો મારે અને આકાશ-

પાતાળ એક કરે તોપણ વિજય તો સત્, ધર્મ અને દૈવી સંપત્તિનો જ થયો છે, થાય છે અને થવાનો છે.

(૨) સત્, ધર્મ અને દૈવી સંપત્તિ સદા જાગ્રત અને સાવધ રહે એટલા માટે અસત્, અધર્મ અને આસુરી સંપત્તિનું સર્જન અને અસ્તિત્વ યોજાયેલું છે. સત્, ધર્મ અને દૈવી સંપત્તિની આજુબાજુ અસત્, અધર્મ અને આસુરી સંપત્તિના સર્ગો અર્હર્નિશ હરતાફરતા જ હોય છે; તેથી તેમને ઓળખીને તેમની વાક્જાળમાં ન ફસાતાં, એમનાથી દૂર રહેવાની તકેદારી સત્, ધર્મ અને દૈવી સંપત્તિવાળાએ હમેશાં રાખવી જોઈએ.

(૩) અસત્, અધર્મ અને આસુરી સંપત્તિ, દંભ અને દેખાવ કરવામાં અતિ કુશળ હોય છે; એમની મોહક વાક્જાળમાં સત્, ધર્મ અને દૈવી સંપત્તિવાળાએ કદી ન ફસાવું જોઈએ. પ્રેમ, સંબંધ, આત્મભાવ વગેરે નામે અસત્, અધર્મ અને આસુરી સંપત્તિ સાથે ભળવાની ભૂલ કદી ન કરવી જોઈએ; એમની સાથે સમાધાનથી રહેવામાં હમેશાં જોખમ છે; એમની સાથે તો નિત્ય સંઘર્ષ ખેલવાની જરૂર છે. આ મહત્વની વાત ભૂલી જઈને એક ચા બીજા બહાને જે એમની સાથે ભળતો રહે છે તેની દશા ધૃતરાષ્ટ્ર, ભીષ્મ અને દ્રોણ જેવી થાય છે.

(૪) ભગવાન શ્રીકૃષ્ણનો દાખલો લઈને અસત્, અધર્મ અને આસુરી સંપત્તિવાળા સાથે સમાધાન કરીને રહેવાના પ્રયત્નો કદી ન કરવા જોઈએ. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ તો માયામાં પ્રવેશ કરે તો માયાને પણ ગુણાતીત બનાવે એવા સમર્થ છે; પણ જ્ઞાન, યોગ અને ભક્તિની પરાકાષ્ઠાએ પહોંચેલો પુરુષ, જો વિવેક વીસરી જઈને અસાવધ બની, આ અનિષ્ટ તત્ત્વની છાયામાં થોડી વાર પણ ઊભો રહે તો એનું તત્કાળ પતન થાય છે.

(૫) સત્શાસ્ત્રો અને સત્પુરુષો એક વાત સ્પષ્ટ શબ્દોમાં પોકારીને કહે છે કે, અસત્, અધર્મ અને આસુરી સંપત્તિથી આરૂઢ વ્યક્તિ, સંજોગોવશાત્ ભગવાન, સત્પુરુષો અને સત્ ધર્મ અને દૈવી સંપત્તિના યોગમાં આવે અને રહે તોપણ ભગવાનના થાળમાં મૂકવામાં આવેલું વછનાગ જેમ તેના યોગમાં આવનારની બુદ્ધિને ભ્રષ્ટ કરવાનો અને પ્રાણ હરવાનો પોતાનો ગુણ છોડતું નથી તેમ આસુરી ભાવ, વૃત્તિ અને ધર્મ કદી છોડતી નથી.

(૬) મુમુક્ષુએ પોતાના હૈયામાં એક વાતની વજ્રગાંઠ વાળવી જોઈએ કે ભગવાન અને સત્પુરુષો માણસને દેખાય કે ન દેખાય, તોપણ હમેશાં સત્, ધર્મ અને દૈવી સંપત્તિના પક્ષમાં જ રહે છે. જેના મન-આત્મામાં આ પ્રકારનો વિશ્વાસ પ્રવૃત્તપ્રાય અચળ વર્તે છે તે હમેશાં સુખી થાય છે; આત્યંતિક હિત એનું જ થાય છે.

(૭) ભગવાન અને ભગવાનનું સાધર્મ્ય પામેલા સત્પુરુષો જીવના કલ્યાણ માટે દયા કરીને એનો હાથ પકડવા માટે પોતાનો કરુણામય હાથ લંબાવે છે ત્યારે જેનામાં અલ્પાંશ પણ સત્, ધર્મ અને દૈવી સંપત્તિના ગુણો હોય છે તે, નિર્મળ અને નિષ્કપટ બનીને પોતાનો હાથ પણ એમના તરફ આશાભરી મીઠે લંબાવે છે; ત્યારે ભગવાન અને સત્પુરુષો પોતાનું બિરુદ વિચારીને એનો હાથ ગ્રહણ કરે છે અને એનો ઉદ્ધાર કરે છે; પણ જે દુર્યોધન જેવા અસલ અસુરો હોય છે અને જે પોતાનો હાથ કદી લંબાવતા નથી, તેને ભગવાન અને સત્પુરુષો પોતાના કર્મોનું ફળ ભોગવવા માટે

એના પ્રારબ્ધ ઉપર છોડી દે છે.

(૮) જગતમાં અસત્, અધર્મ અને આસુરી સંપત્તિનું સંખ્યાબળ અને જોર વધુ હોય છે; અને સત્ ધર્મ અને દૈવી સંપત્તિવાળાનું બળ અને જોર ઓછું હોય છે. કૌરવોની સંખ્યા સોની હતી અને એમનું સૈન્યબળ અઢાર અક્ષૌહિણી જેટલું હતું; જયારે પાંડવોની સંખ્યા માત્ર પાંચ જ હતી અને એમનું સૈન્યબળ માત્ર સાત અક્ષૌહિણી જેટલું જ હતું. પણ એમના પક્ષે ભગવાન અને સત્પુરુષો હોવાથી વિજય એમનો જ થયો છે. અસત્, અધર્મ અને આસુરી તત્વોનું જોર અને સંખ્યાબળ વિશેષ હોય તોપણ એમનો નાશ જ થવાનો છે, એવો દૃઢ વિશ્વાસ વિવેકી જનોએ મનમાં નિઃશંક રાખવો જોઈએ.

(૯) દુર્યોધન જેવો આરૂઢ દુષ્ટ હોય તોપણ, જો સ્વેછાથી આગળ આવે તો એનું મંગળ થાય એવા શુભહેતુથી એને સત્સંગમાં પ્રવેશ આપવો યોગ્ય છે; પણ સત્સંગમાં આવ્યા પછી પણ જો એ પોતાનો આસુરી સ્વભાવ, વૃત્તિ અને કર્મ ચાલુ રાખે તો કીડિયારાનો રોગ જે આંગળીને થયો હોય તે અંગનું છેદન કરીને બીજાં અંગોથી એને દૂર કરે છે તેમ એને તત્કાળ દૂર કરવો જોઈએ; અને એની સાથે કોઈ પ્રકારનો સંસર્ગ ન રાખવો જોઈએ. પણ કોઈ પણ બહાને જો એનો યોગ ચાલુ રખાય છે તો એનો યોગ ચાલુ રાખનાર સારાં તત્વોને પ્રાણ હરી લે એવું નુકસાન થયા સિવાય રહેતું નથી.

ભગવાન શ્રીકૃષ્ણની શાંતિયાત્રાનો આ સંદેશો વિવેકી જનોએ હમેશાં ધ્યાનમાં રાખવો જોઈએ.

“...કોઈ પણ પ્રકારની શુભ મનોકામના પૂર્ણ કરવા માટે ઉત્તમ શ્રદ્ધા, એકાગ્રતા અને નિયમોનું ચુસ્ત પાલન એ જ મુખ્ય સાધન હોય છે. ...”

“... ઐહિક વિદ્યા અને ઐહિક સુખનો પારમાર્થિક વિદ્યા અને પારમાર્થિક સુખની પ્રાપ્તિના સાધન તરીકે ઉપયોગ કરવો હિતાવહ છે. ...”

શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજની મૂર્તિનો પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ :

શ્રી જ્ઞાનજીવનદાસજી સ્વામી
(વીરસદ)

નોંધ : આ લેખ અ.નિ. પૂ. જ્ઞાનસ્વામીની સત્સંગ ગાથામાંથી લેવામાં આવ્યો છે.

અ. નિ. પ. ભ. દાજીભાઈ શીવાભાઈ અમીને જ્યારે મંદિરનું કામ ચાલતું હતું તે સમયે તેમણે મંદિરના ઉત્તર પ્રાસાદમાં શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજને પધરાવવા એવો દઢ સંકલ્પ કરેલો હતો. દૈવસંજોગોએ તે સંકલ્પ અધૂરો રહ્યો હતો. સંવત ૨૦૨૫ના માગસર માસમાં એક દિવસ પૂ. સ્વામી શ્રી સત્સંગની વાતો કરતા હતા. તેમાં તેઓ શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજના અલૌકિક ચરિત્રોનું વિવરણ કરતા હતા. પૂ. સ્વામી શ્રી ખૂબ ખૂબ રાજીપામાં હતા તે સમયે વીરસદના નારાયણભાઈ નાથાભાઈ અમીને પૂ. જ્ઞાન સ્વામીને અ. નિ. પ. ભ. દાજીભાઈનો શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજને પધરાવવાનો અધૂરો રહેલો સંકલ્પ રજૂ કર્યો. આથી પ. ભ. શ્રી મહાદેવભાઈ મિસ્ત્રી, પ. ભ. શ્રી અંબાલાલભાઈ દાજીભાઈ અમીન તથા શ્રી ચીમનલાલ જોષીએ પૂ. સ્વામીશ્રીની આજ્ઞા લઈ અને તેમને પગે લાગીને જયપુર મૂર્તિ માટે ગયા અને તે બાબતની ગોઠવણ કરી વીરસદ આવ્યા. શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજની મૂર્તિ જયપુરથી લાકડાની પેટીમાં ગાદલા પાથરીને રજાઈ ઓઢાડીને વીરસદ લાવવામાં આવી. પેટી ખોલીને શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજની મૂર્તિ સભામંડપમાં ઉભી રાખી હતી. તેની ઉપર ઓઢાડવામાં આવેલી ચાદર કાઢતાં જ મૂર્તિ ભીની જોઈ પૂ. સ્વામીશ્રીએ કહ્યું કે, ઘનશ્યામ મહારાજની મૂર્તિમાંથી પરસેવો નીકળે છે. સ્વામીજી સ્વચ્છ વસ્ત્રો લઈને તે લૂછવા લાગ્યા. સર્વે હરિભક્તો

આ નિહાળી રહ્યા હતા. પૂ. સ્વામી બોલ્યા કે, આ મૂર્તિમાંથી પરસેવો નીકળે છે. શ્રીજીમહારાજ આ મૂર્તિમાં પ્રગટ પ્રમાણ રહેલા છે. આ સમયે ચરાડવા નિવાસી સ. ગુ. શાસ્ત્રી ગોપાળચરણદાસજી, પ. પૂ. કાનજીભગત (જ્ઞાનબાગ, વડતાલ) તથા ઘણા હરિભક્તો હાજર હતા.

શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજની મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠાનું શુભ મુહૂર્ત સંવત ૨૦૨૫ વૈશાખ સુદ-૮ ના રોજ મુહૂર્ત આવ્યું.

શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજની મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવમાં વડતાલ નિવાસી પ. પૂ. કાનજી ભગત પણ પૂ. સ્વામીશ્રીના આમંત્રણને માન આપીને પધાર્યા હતા. રસોડાની તમામ જવાબદારી તેમણે સંભાળી અને પૂ. સ્વામીશ્રી રાજીપો લીધો હતો.

શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજની મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવમાં વડતાલના લક્ષ્મીનારાયણદેવના ગાદીપીઠાધિપતિ પ.પૂ.ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્યશ્રી નરેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી પૂ. ગાદીવાળા સાથે સહકુટુંબ પધાર્યા હતા. યજ્ઞની વિધિની શુભ શરૂઆત પ. પૂ. આચાર્યશ્રીના હસ્તે કરવામાં આવી હતી.

શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજના પ્રતિષ્ઠાને આગલા દિવસે શોભાયાત્રા કાઢવાના કાર્યક્રમનું આયોજન કરવામાં આવ્યું.

બીજે દિવસે પ. પૂ. મહારાજશ્રીના હસ્તે

યજ્ઞની પૂર્ણાહૂતિ થઈ તથા પ. પૂ. મહારાજશ્રી એ મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠાની આરતી પણ ઉતારી અને વીરસદના હરિભક્તોને ખૂબ રાજી કર્યા.

પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ પછી એક વિશાળ સભાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. તેમાં પ.પૂ.ધ.ધુ.૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય મહારાજ શ્રી નરેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજનું પૂજન, આરતી વગેરે વિધિ કરવામાં આવી હતી.

પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજ શ્રીના વરદ હસ્તે ખંભાતના મિસ્ત્રી પ.ભ.શ્રી મહાદેવભાઈ સોમપુરાને તેમની સુંદર કામગીરી માટે પૂ. જ્ઞાનસ્વામીની આજ્ઞાથી વીરસદના હરિભક્તો તરફથી સુવર્ણચંદ્રક એનાયત કરવામાં આવ્યો.

પ.પૂ.સ.ગુ. સ્વામીશ્રી જ્ઞાનજીવન-દાસજીએ પ્રવચનમાં દરેક હરિભક્તોને હરહંમેશાની માફક એક અગત્યની સૂચના કરી કે શિક્ષાપત્રી એ શ્રીજી મહારાજનું વાણીરૂપી સ્વરૂપ છે. માટે શિક્ષાપત્રીની આજ્ઞાનો લોપ ના થાય તેના માટે ખાસ આગ્રહ રાખવો. શ્રીજીમહારાજે શિક્ષાપત્રીમાં પોતાના આશ્રિત, સર્વ ત્યાગી-ગૃહી બાઈઓ-ભાઈઓને આજ્ઞા કરી છે કે, “પોતાના આચાર્ય સાથે ક્યારેય પણ વાદ-વિવાદ ન કરવો.” ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે સ્થાપેલ વડતાલ અને અમદાવાદની ગાદી ઉપર બિરાજમાન ધર્મવંશી આચાર્ય ઉપર આશ્રિત માત્રે, કેવળ પૂજ્યભાવ રાખવો. પણ તેમનું ગૌરવ ઓછું થાય અથવા સમાજમાં તે હલકા દેખાય, તેવી રીતે, તેમની

સાથે વાદ-વિવાદ ન કરવો. આ સ્થાનનો મહિમા સમજવો. આચાર્યશ્રી આપણને ધર્મયુક્ત આદેશ આપે તો તે શિર સાટે પાળવો જોઈએ, પણ કદાચ તેમનો આદેશ યોગ્ય ના હોય તો તે વખતે તેમની સાથે જાહેરમાં કોઈ પણ જાતનો વાદ-વિવાદ ન કરવો. તેમને એકાંતમાં મળીને સત્ય હકીકત નર્મપૂર્વક રજૂ કરવી, છતાં પણ જો તેઓશ્રી અયોગ્ય વળગી રહે તો તેમનાથી દૂર રહેવું, પણ ક્યારેય તેમની સાથે વાદ-વિવાદ કરી કોર્ટકચેરી કરવી નહીં. આપણે આપણો અભિપ્રાય તેમની આગળ રજૂ કરવો જેથી આપણી ફરજ પૂરી થાય છે. પછી ભગવાનને પ્રાર્થના કરવી કે, “હે પ્રભુ સત્સંગ તમારો છે તેને તમે સાચવજો” પણ ક્યારેય આવેશમાં આવી જઈ, સત્સંગ સુધારણાની ધૂનમાં, આચાર્યશ્રી સામે બંડ કરવો નહીં. ગાદી સ્થાને વિરાજમાન આચાર્યશ્રી સાથે જાહેરમાં વિવાદ કરનારનું અવશ્ય ભંડુ થાય છે, કારણ કે, આ પદ સાક્ષાત્ પુરુષોત્તમ નારાયણનું પદ છે, માટે બને તેટલી તેમની સેવા કરવી પણ તેમની સાથે વાદ-વિવાદ તથા અથડામણમાં ક્યારેય આવવું નહીં તથા આવું કાર્ય કરનારને પણ સાથ સહકાર કે સહયોગ આપવો નહીં અને તેનો પડછાયો પણ લેવો નહીં. આ અનુસંધાનનું ખાસ પાલન કરવું. જેથી આપણો મોક્ષ ના બગડે અને શ્રીજીમહારાજની આજ્ઞાનું પાલન થાય. સ્વામિનારાયમ ભગવાનના અક્ષરધામમાં જવું હોય તો સ્વામિનારાયણની ગાદીથી વિરુદ્ધ કોઈ કાર્ય કરવું નહીં.”

સંસારમાં કેવી રીતે રહેવું ?

દયાળુશ્રી ગુરુજી
નાથજીભાઈ શુક્લ

સંસારમાં બે રીતે રહેવાય. અજ્ઞાની હોય તે સંસારમાં સુખ માની તેમાં રચ્યાપચ્યા રહે અને જ્ઞાની હોય તે એવી રીતે રહે કે તેમાં ફરી સંસૃતિ ના થાય. ધર્મથી રહે તેનાથી એમ રહેવાય. આસક્તિપૂર્વક ના રહેતાં નિર્વાહ જોગ રહેવું. દરેકે વિચાર કરવો જોઈએ કે શરીરથી આત્મા જુદો છે. શરીર પડવાનું જ છે તો ત્યાર પછી હું ક્યાં જઈશ ? હું કોણ છું ? હું શું કરી રહ્યો છું ? વિ.વિ. આવી રીતે જે વિચારે તેની આસક્તિ ઓછી થાય. બાકી તો ચાર્વાક મત પ્રમાણે ખાવું, પીવું અને ખેલવું એ જ જીવનનો હેતુ છે એમ અજ્ઞાનીઓ માને છે.

તેઓ કહે છે કે પંચભૂત ભેગાં થાય એમાં કુદરતી રીતે ચૈતન્ય ભળી જાય એટલે હાલે ચાલે, પણ એ લોકો એમ વિચારતા નથી કે જો એમ હોય તો એકબીજામાં ભિન્નતા કેમ ? એક જ માબાપને પેટ પડેલા બે ભાઈઓમાં તફાવત કેમ ? ચૈતન્ય એક હોય તો આમ ફેર કેમ પડે ? તેઓ ભાન ભૂલ્યા છે. આત્મા અનેક યોનિમાંથી પસાર થતો થતો આવ્યો છે તેને શુભાશુભ કર્મના સંસ્કાર લાગેલા છે તે પ્રમાણે કર્મફળ પ્રદાતા જેવું સુખ દુઃખ ભોગવાવે તેવું જીવને ભોગવવું પડે છે.

આ દુનિયામાં સુખ દુઃખનું કારણ જ મન છે. મન એટલે શરીરને જેવી ટેવ પાડે તેવી પડે છે. ચા બીડી-તમાકુ વિ. શરીરની

પાડેલી ટેવો છે. કેટલાક ચાના વખતે ચા ના પીએ તો માથું દુઃખે, તેમ મનને પણ અમુક ટેવો પડેલી છે કે અમુક સંજોગો હોય તો જ સારું લાગે. જ્યાં સુધી મનનો નાશ થતો નથી ત્યાં સુધી દેહભાવ રહે છે. મનને મારવું જોઈએ. તન-મન અને ધન ભગવાનને અર્પણ કરવું જોઈએ. જ્યાં સુધી મનમાં વિષયો ભર્યા છે ત્યાં સુધી મોક્ષ થાય નહિ. તેથી જ શાસ્ત્રમાં સંન્યાસ લઈ એકાંતમાં જઈ પરમાત્માનું ચિંતન કરવાની આજ્ઞા કરેલી છે. પણ કળિયુગમાં હવે તેમ થાય તેમ નથી. આથી શ્રીજી મહારાજે એવો સુગમ માર્ગ બતાવ્યો છે કે સંસારમાં રહીને જ પરમપદની પ્રાપ્તિ કરી શકાય. તેનો સરળ માર્ગ એ છે કે જો મોટા પુરુષને મન અર્પે તો તેનું જરૂર કલ્યાણ થાય. એક કવિએ કહ્યું છે કે, 'દેહ મરે, પણ મનવો મરે નહિ, મનવો મર્યા વિના રામ સરે નહિ.' લોકોક્તિ છે કે સ્વામિનારાયણના ધર્મમાં તન, મન અને ધન ભગવાનને અર્પણ કરવું પડે છે. તેથી એ ધર્મમાં જે જાય તેનું પોતાનું કંઈ ના રહે અને ભીખારી થઈ જાય, તેનાં સગાંવહાલાં પણ મરી જાય. વિ. મહારાજ ગઢડા પ્રથમ ૭૩માં કહે છે કે જે સાચો થઈને અમને મન અર્પે તેની કસર માત્ર કાઢી નાખીએ. વળી ગઢડા મધ્ય ૪૫માં કહે છે કે, જે જે મારા કહેવાયા છે તેમાં મારે તલમાત્ર કસર રહેવા દેવી નથી. તમે ભગવાનના ભક્ત છો તેના હૃદયમાં કોઈ જાતની વાસના તથા કોઈ જાતનો અયોગ્ય સ્વભાવ તે રહેવા દેવો નથી વિ.

તન, મન, ધન અર્પણ કરવાના સંબંધમાં જનક અને અષ્ટાવક્રનું દષ્ટાંત વિસ્તારીને કહ્યું. જનકે પોતાનું સર્વસ્વ ગુરુને અર્પણ કર્યું. પછી કોઈ ગરીબ બ્રાહ્મણ ચાચના કરવા આવ્યો. રાજાની પાસે ધન તો હતું જ નહિ. પણ મનથી તે વિષે ચિંતા કરવા માટે પોતાનું મન પણ પોતાનું નહોતું. તેથી તે બ્રાહ્મણને કંઈ મદદ કરી શક્યો નહિ તેમ તે વિશે કંઈ ઉદ્વેગ પણ થયો નહિ. પછી ગુરુ રાજી થયા અને ગુરુ થકી રાજ્ય ચલાવવાની આજ્ઞા કરી. ગુરુ રાજ પાછું સોંપી ચાલતા થયા.

ધન અર્પણ કર્યાનું દષ્ટાંત ઉમરેઠના હરિકૃષ્ણ ભટ્ટ મહારાજના વખતમાં હતા. સ્ત્રીપુરુષ બન્ને ચાલીને વડતાલ ભજન કરતા કરતા જાય. એક વખત તે બન્ને વડતાલ ગયાં. મહારાજને પગે લાગી ઊભાં રહ્યાં. મહારાજ કહે, ‘દેવની પ્રતિષ્ઠામાં ધન જોઈએ છે તેથી તમારી પાસ પૈસા છે ?’ ભટ્ટ કહે કે, ‘પૈસા રોકડા તો નથી પણ જાણો છે તે ઘરમાં દાટીને આવ્યા છીએ.’ મહારાજ કહે, ‘ઠીક ત્યારે તે લઈ આવો.’ વડતાલ આવી કેડ તો છોડીય નહોતી એ મહારાજની આજ્ઞા થતાં તરત બન્ને જણ પાછાં ફર્યા અને ઉમરેઠ આવી જેટલી હતી તેટલી બધી જણસો લઈ વડતાલ જઈ મહારાજને અર્પણ કરી. પણ મનમાં લગારે સંકોચ ના થયો. પ્રતિષ્ઠા થઈ ગયા પછી ઘેર જતી વખતે મહારાજને ઝટ મળ્યા. મહારાજે કોઠારીને આજ્ઞા કરી કે, પેલી બધી જણસો ભટ્ટની છે તે ભટ્ટને પાછી આપો. ભટ્ટ દીલગીર થયા. મહારાજને કહે, ‘બાપજી મારો શો અપરાધ થયો કે તે જણશો ના લીધી.’ મહારાજે કહ્યું કે, ‘અમારે જણસો જોઈતી નહોતી. પણ તમારા ઘરમાં ચોર ખાતર

પાડવાના હતા. તેથી જણસોના રક્ષણ માટે અહીં મંગાવી હતી.’ બહુ આગ્રહ કરી મહારાજને થોડી જણસો આપી ઘેર આવ્યા. ઘેર આવી જાયું તો ચોરોએ આખું ઘર અંદરથી ખોડી નાંખેલું હતું. આમ મહારાજે રક્ષા કરી.

મન જો અર્પણ કર્યું હોય તો ગઢડા પ્રથમ ૭૩માં લખ્યા પ્રમાણે એમ થાય જે જો મને આજ્ઞા કરે તો બુરાનપુર તથા કાશી જ્યાં મૂકે ત્યાં રાજી થકો જાઉં.

મુક્તાનંદ સ્વામીએ મન અર્પણ કરેલું. એક વખત તુમડાને રંગ કરી સુકાવા મૂકીને માનસીપૂજા કરવા બેઠા. મહારાજ પણ સાથે બેસીને માનસી કરતા હતા. સ્વામીનું મન તુમડીમાં ગયું કે જો કાગડો અડશે તો તુમડી નાખી દેવી પડશે. માનસીમાંથી જાગ્યા પછી મહારાજે કહ્યું કે, ‘હે મહાપુરુષ ! તમે તો મન ભગવાનને અર્પણ કર્યું છે, છતાં તુમડીમાં કેમ લઈ ગયા ?’

મન સોપ્યું હોય તો સાચી વાત કહેવાય. અને મનાય પણ ત્યારે જ. સુંદરજી સુથારે કચ્છના કુંવરનું ખાંડું લઈને કુંવરને પરણાવવા જતા હતા. રસ્તે જતાં ખબર પડી કે અમુક ગામમાં ભગવાન છે. ત્યાં જઈ નમ્યા. ભગવાને પૂછ્યું કે, ‘કોણ ?’ સુંદરજી કહે, ‘દાસ.’ દાસના લક્ષણ તો એ છે કે સ્વામી કહે તે કરવું પડે. માટે તમે દાઢીમૂછ મુંડાવી સાધુ થઈ જાઓ. વિ. વાત કરી.

અર્જુને મન સોપ્યું હતું તે સર્વ ધર્માનંપરિત્યજ્ય મામેકં શરણં વ્રજ એ વગેરે બોધ મનાયો અને કરિષ્યેવચનં તવ એમ બોલાયું.

એક દરબાર નવા સત્સંગી થયેલા તેમણે

મહારાજને કહ્યું કે, બધું છોડાશે પણ હુકો નહીં છોડાય. મહેળાવ ગામમાં થઈને મહારાજની સવારી જતી હતી. તે વખતે દરબારના હાથમાં હુકો હતો. તે જોઈ ગામના લોકોએ કહ્યું કે બધા તો સ્વામિનારાયણના ખરા, પણ આ હુકાવાળો કોઈ અમસ્તો વચ્ચે ભરાઈ ગયો છે. આ સાંભળી દરબારે મહારાજ પાસે જઈ હુકો ફોડી નાખ્યો અને કહ્યું કે મને હુકાએ ફજેત કર્યો. મન સોપ્યું હોય તો કહે તે મનાય.

નિષ્કામાનંદ બ્રહ્મચારીના શિષ્ય પુરાણી બાળકૃષ્ણાનંદજી હતા. તેમની સેવા નાતનો એક વાણિયો કરતો હતો. એક વખત સ્વામી ગાડીમાં બેસીને જતા હતા. સાંકડી નાળમાં ગાડી આવી. સામેથી સ્ત્રીઓ આવતી હતી. પુરાણીએ કહ્યું, શેઠ જુઓને સામેથી લોક આવે છે (સ્ત્રીઓનું નામ ના દેતા લોક કહ્યું) માટે રસ્તો કાઢો. શેઠે ખેતરમાં છીડું પાડી સ્ત્રીઓને ખેતરની અંદક જવા કહ્યું, પણ એટલું બોલી ગયા કે ‘જોજો બહેનો કાંટો ના વાગે.’ ઉતારે જઈ પુરાણીએ શેઠને ગાળો દઈ કાઢી મૂક્યા. એમ કહીને કે, ‘તે વાણિયો વિષય ભોગવ્યો.’ શેઠે બહુ જ આજીજી કરી. કારણ કે સ્વામી પાસે તેને રહેવાનો ખપ હતો. સ્વામીએ દયા કરી પ્રાયશ્ચિત કરાવી છેવટે રાખ્યો.

વચનામૃતમાં કહ્યું છે કે કોઈ સંતને અમે ખીજ્યા હોઈએ અને તે બારણે જઈ રડતો હોય. તે વખતે કોઈ આવી એમ કહે કે ત્યારે તું અહીં કેમ પડી રહ્યો છું ? જા, બીજે. ત્યારે તે કહે કે મને તો સૂકાં ખાસડાં મારે તોપણ હું તો અહીં જ રહેવાનો. આ તો મારા કલ્યાણના કરતલ છે વિ.

જ્યાં સુધી મન પોતાનું રહે ત્યાં સુધી મનોકલ્પિત ધર્મ પ્રમાણે વર્તાય. અને ત્યાં સુધી આજ્ઞા પણ ના પળે.

શ્રીજી મહારાજે ૧૦૮ પ્રકરણ ફેરવ્યા તે સંતોના મનના અને તનના દોષો ટાળવા માટે. જેવી મહારાજની જીભ વળેલી તેવાં સંતોનાં શરીર અને મને વળેલાં. અમુક હોય તો જ અમુક થાય એમ પછી ના રહે.

મોટા પુરુષ પાસે કોઈ મુમુક્ષુ આવે તે જો સાચો થઈને મન અર્પે તો તેના દોષ માત્ર તે ટાળી નાખે. અને ભગવાન સન્મુખ કરે. સાચો પ્રેમ થયો હોય તો તેમનું કહ્યું મનાય. નહીં તો તેના સ્વભાવનો લોચો રહી જાય. જેવું મન હશે તેવો બીજો જન્મ મળશે અને સંસૃતિનો પાર આવશે નહિ.

જેનું મન ભગવાનના ચરણારવિંદમાં ચોટેલું છે તે છતે દેહે જ ધામમાં રહેલા છે. (ગઢડા છેલ્લા ૭)

પ્રથમ જ્યારે શિષ્ય ગુરુ પાસે જાય ત્યારે ખાલી હાથે ના જાય. છેવટે શિષ્યોને તો ગુરુને પોતાનું સર્વસ્વ, એટલે તન અને મન, અર્પણ કરવાનું જ હોય. ગુરુ તો શિષ્યની લાયકાત જોતા તે ભણવામાં ઠોઠ હોય તેની દરકાર કરતા નહિ, પણ તે પાત્ર છે કે નહિ તે જોતા અને જેણે તન મન અર્પણ કર્યું હોય તેના ઉપર બહુ રાજી થતા. અને વિદ્યાભ્યાસ થઈ ગયા પછી શિષ્ય ઘેર જાય ત્યારે તેને આશીર્વાદ આપતા કે જેથી કરીને તેણે પ્રાપ્ત કરેલી વિદ્યા સફળ થાય. બધા શિષ્યો ભિક્ષા માગી લાવે. ગુરુને અર્પણ કરે. તેમાંથી ગુરુ શિષ્યને જેટલું અને જે આપે તે જ લેવાય. એક ઉપમન્યું નામનો એક ગુરુનો શિષ્ય હતો. ગુરુએ તેને

ગાયો ચારવા મોકલ્યો. ઘેર ભિક્ષામાંથી કંઈ તેને આપે નહિ. ત્યારે તે ગાયોનું દૂધ પીવા લાગ્યો. ગુરુએ તેમ કરવાની ના પાડી. ત્યારે વાછરડાં ગાયને ધાવે, પછી વાછરડો મોઢે ફીણ રહ્યું હોય તે ચાટે. તેમ કરવાની પણ ગુરુએ ના પાડી. પછી ભૂખથી ના રહેવાયું ત્યારે એક દિવસ આકડાનાં પાન ખાધાં. તેથી તેને આંખોએ દેખાયું નહિ અને તમ્મર આવી. ઘેર આવતાં રસ્તામાં ફૂવો હતો તેમાં પડી ગયો. રાત્રે ગુરુ શોધવા આવ્યા. અશ્વિનીકુમારને બોલાવી આંખો સારી કરી. ગુરુએ રાજી થઈને તેને આશીર્વાદ આપ્યા.

બીજા એક શિષ્યની વાત છે. ગુરુએ તેને ક્યારામાં પાણી વાળવા મોકલ્યો. બહુ પાણીથી પાળો તૂટ્યો અને પાણી બહાર વહી જવા લાગ્યું ત્યારે તૂટેલા પાળામાં આડો થઈને સૂઈ રહ્યો અને પાણી બહાર જતું અટકાવ્યું. ગુરુ શોધમાં આવ્યા અને શિષ્યને પાળામાં પડી રહેલો જોઈ બહુ રાજી થયા.

એક શિષ્યે ઘેર જતી વખતે ગુરુને કહ્યું કે ગુરુદક્ષિણા માંગો. શિષ્યના આગ્રહથી ગુરુએ ૧૪ સોનામહોરો લાવવા કહ્યું. શિષ્ય રઘુ રાજા પાસે ગયો. રાજા ગરીબ સ્થિતિમાં હતો તેથી કુબેર ભંડારીને ત્યાં અલકાપુરીમાં સવારી લઈ ગયો અને ત્યાંથી મહોરો આણી આપી. ગુરુ રાજી થયા, આ વાત રઘુવંશમાં છે.

આવી રીતે ગુરુ-શિષ્યનો પ્રથમ સંબંધ હતો અને નેક કષ્ટ શિષ્યો ગુરુનો રાજીપો મેળવતા હતા.

વિદુર નીતિમાં કહ્યું છે કે ત્રણ પ્રકારના મનુષ્યો છે :

ઉત્તમ-માન અને પ્રતિષ્ઠાને જ ચહાય.

મધ્યમ-અર્થ અને પ્રતિષ્ઠા બેયને ચહાય.

કનિષ્ઠ-કેવળ અર્થને જ ચહાય.

પણ ગુરુને અર્થે તો માન અને પ્રતિષ્ઠા બન્ને વેગળી મૂકી ગુરુનો રાજીપો મેળવવો એ માથાપારની વાત છે.

શ્રીજી મહારાજે એક સંતને કહ્યું કે તમે નગ્ન થઈ આખા ગામમાં ફરી આવો. તેમણે તેમ તર્ક્યું. લોકે જાણ્યું કે તે ગાંડા થયા છે. છોકરાંએ પથરા માર્યા. પણ માન-પ્રતિષ્ઠાનો ભંગ કરીને પણ મહારાજને રાજી કર્યા. મહારાજ બહુ રાજી થયા ત્યારે કહ્યું કે તમારા નગ્નચોનિમાં (ફૂતરાં-બિલાડાં-પશુ વગેરેમાં) અનેક અવતાર થવાના હતા તે હવે મટી ગયા.

ગોવિંદસ્વામી જેનું નામ ભક્તચિંતામણિમાં આવે છે તેમને માટે એક કહેવાતું કે ‘તે તો ભગવાન થઈને ફરે છે.’ મહારાજે લોકોને ખાતરી કરાવી આપવા માટે સ્વામીને કહ્યું કે તમે ઉકરડામાંથી સડી ગયેલાં વંતાક લાવી, તેની માળા કરી, કોટમાં ઘાલી ઘૂંટણિયે પડીને આખા ગામમાં ફરો અને જેને દેખો તેને હાઉ હાઉ કરજો. તેમણે તેમ કર્યું. લોકોએ જાણ્યું કે તે ગાંડા થઈ ગયા. આવી રીતે શ્રીજીની આજ્ઞા પોતાની પ્રતિષ્ઠાને વેગળી મૂકીને પાળી રાજી કર્યા. પછી લોકોએ જાણ્યું કે સ્વામી તો નિર્માની ભક્ત છે.

માન રાખે તેનું કામ સિદ્ધ ના થાય. ભગવાન કે ભગવાનના ભક્ત જ્યારે અનુગ્રહ કરે ત્યારે સિદ્ધ થાય.

વસિષ્ઠ અને વિશ્વામિત્રની ઘણી ગાથાઓ મહાભારત વગેરેમાં છે. વિશ્વામિત્રને બ્રહ્મવિદ્યા ભણાવી હતી અને બ્રહ્મઋષિ કહેવરાવવું હતું, પણ માન મૂકીને વસિષ્ઠને નમાતું નહોતું. તેમના સામા થઈ તેમને જીતી

લેવાની ઈચ્છાથી એક દર્ભની સળી મંત્રી તેમણે બ્રહ્માસ્ત્ર વસિષ્ઠ ઉપર નાખ્યું. મહા પ્રતાપી મંત્ર છતાં અને મહા અગ્નિની જવાળાઓ સહિત તે શસ્ત્ર ઋષિ પાસે ગયું. છતાં ઋષિએ તો એક પલાશ દંડ પાસે હતો તે સામે ધર્યો એટલે બધું તે જ તે દંડમાં સમાઈ ગયું. આ જોઈ વિશ્વામિત્રને આશ્ચર્ય થયું અને પછી વસિષ્ઠને પગે લાગી, તેમની પાસે રહી, જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી બ્રહ્મર્ષિ થયા.

ગઢડા પ્રથમ ૪માં નારદ-તુમરુની વાત છે. નારદજી સાત મન્વંતર સુધી શિવજી પાસે ગાન વિદ્યા શીખ્યા છતાં ભગવાન તેના ગાનથી પ્રસન્ન થયા નહિ. (ગાન વિદ્યા એટલે

નૃત્ય-વાદ્ય અને ગાન) પછી માન મૂકીને જ્યારે તુમરુ પાસે વિદ્યા શીખ્યા ત્યારે ભગવાન રાજી થાય.

વૈશંપાયન ઋષિના શિષ્ય યાજ્ઞવલ્ક્ય. એક વખતે ગુરુ આગળ કંઈક અભિમાનભરી વાત કરી, તેથી ગુરુ ગુસ્સે થયા અને કહ્યું કે મારી આપેલી વિદ્યા તું ઓકી નાખી અહીંથી ચાલ્યો જા. તારું કલ્યાણ હવે અહીં નહિ થઈ શકે. ધગધગતા લાવા જેવી વિદ્યા ઓકી કાઢી તે તેતર થઈને ગુરુના બીજા શિષ્યો પાન કરી ગયા તેથી તે તૈતરીય શાખાના ઋષિઓ કહેવાયા. યાજ્ઞવલ્ક્ય પછી સૂર્ય પોસ જઈ વિદ્યા શીખ્યા.

“... પ્રથમ પ્રકરણના ૭૨મા વચનામૃતમાં શ્રીજીએ દાદા ખાચરને કહેલી અતિ રહસ્યની વાતનો ઉલ્લેખ કર્યો છે કે પરમાત્માને વિશે સચોટ નિષ્ઠા હોય તો તેનું પ્રારબ્ધ ઘણું કઠણ હોય, કાળ અને કર્મ પણ કઠણ હોય તો તે સર્વે મળીને એવી નિષ્ઠાવાળાનું કિંચિત્ પણ અનિષ્ટ કરી શકતાં જ નથી. અને એ નિષ્ઠામાં ફેર હોય તો પરમાત્મા એનું ભલું કરવાને ઈચ્છે તોપણ થાય નહિ. એટલે કે બળવાન નિષ્ઠાવાળાનું ગમે તેવાં કઠણ પ્રારબ્ધ – કાળમાયા લેશ પણ અનિષ્ટ કરી શકતાં જ નથી. માટે શ્રીહરિજી, શ્રીલક્ષ્મીનારાયણદેવ, શ્રીનરનારાયણદેવને વિશે અતિશય દઢ નિષ્ઠા રાખવી. તે જ સર્વ દુઃખ વા ઉપાધિઓના નાશનો અમોઘ ઉપાય છે. શ્રીહરિ જ સર્વકર્તા છે. શ્રીહરિ જ સર્વ મંગલ કરે છે. શ્રીહરિ જ સર્વ સુખકર છે. શ્રીહરિ જ રક્ષક અને પોષક છે. શ્રીહરિ જ ધર્મભક્તિના પુત્ર છે અને તે જ તમારામાં છે. તમારી પાસે છે. તે જ શ્રીલક્ષ્મીનારાયણદેવરૂપે, શ્રીનરનારાયણદેવરૂપે પોતાના આશ્રિતોનાં સર્વ દુઃખ દૂર કરવા, સર્વમંગલ કરવા દર્શન આપે છે અને તે જ શ્રીહરિકૃષ્ણ મહારાજ સર્વના નિયંતા ને સ્વામી છે, કારણ છે એવી નિષ્ઠા જેમ જેમ વર્તનમાં મૂકતા જશો તેમ તેમ આનંદ, શાંતિ અને દિવ્ય બળનો અનુભવ થશે. આપણા દુઃખની નિવૃત્તિનો આધાર માણસ ઉપર ન રાખવો. આપણા સુખની પ્રાપ્તિનો આધાર માણસ ઉપર ન રાખવો. પણ તે સર્વપ્રકારે સુખદ એવા એ શ્રીહરિ જ છે એવી દઢ ગાંઠ આત્મામાં પાડી દેવી. એ શ્રીહરિની મૂર્તિ વિશેષ અને વિશેષપણે આત્મામાં સાક્ષાત્ દેખાય એવાં કીર્તનો મુખપાઠ કરી બોલવાનો નિયમ રાખવો અને હંમેશાં પળે પળે એ મહાપ્રભુના આશ્રયનો ફોર રાખી નમ્રતાપૂર્વક આજ્ઞા પ્રમાણે વ્યવહાર કરવો. પ્રવૃત્તિ કરવી. ...”

—અમૃતવર્ષા

ભગવાનને જ સર્વકર્તા જાણવા

દયાળુ શ્રી ગુરુજી
નાથજીભાઈ શુક્લ

નોંધ : આ લેખ ‘સત્સંગ સુધા’ પુસ્તકમાંથી લેવામાં આવ્યો છે.

દેશકાળ-ક્રિયા-સંગ વગેરે આઠ વાનાં સારાં હોય તો સારું થાય અને ખોટાં હોય તો ખોટું થાય. તે ઉપર ગઢડા પ્રથમ ૫૫-૭૨-૭૮ અને ગઢડા મધ્ય ૨૧, ગઢડા મધ્ય ૨૭ વંચાવ્યાં અને સમજણ પાડી. પ્રથમ ૭૮ વંચાવ્યું તેમાં મેં શંકા કરી કે એ આઠેમાં પૂર્વ કર્મનું જોર જણાય છે એવો ઉત્તર મુનિએ કર્યો તે મહારાજે અમાન્ય કેમ કર્યો હશે ? કીર્તનમાં પણ છે કે ‘સંસ્કારે સંબંધી સર્વ મળ્યા રે લોલ’. વળી, જેવાં પૂર્વ કર્મ હોય તે પ્રમાણે જન્મ-સગાં સંબંધી સંજોગો મળે છે. ગીતામાં પણ લખ્યું છે કે, **શુચિનાં શ્રીમતાં ગેહે યોગબ્રહ્મોઽપિ જાયતે** વગેરે તો આ બધું જ્યારે પૂર્વનાં સંસ્કાર પ્રમાણે જ પ્રાપ્ત થાય છે. તો પછી એ ઉત્તર ખોટો કેમ ગણાયો હશે. પોતે કૃપા કરી ઉત્તર કર્યો કે મુનિને જવાબ દેતાં ના આવડ્યો. એક જ કારણ આઠેને લાગુ પાડ્યું તે યથાર્થ નહોતું. તેથી મહારાજે તેમને કહ્યું કે, ‘દેશકાળથી લઈને દેવતા જે પરમેશ્વર ત્યાં પર્યંત સર્વને વિશે પૂર્વકર્મને પ્રધાન કહો છો તે કયાં શાસ્ત્રને મતે કહો છો ?’ પૂર્વકથી ગમે તેનો યોગ થયો હોય તોય શું ? એનો ભાર કેમ રાખો છો ? કારણ કે પરમેશ્વર અને પરમેશ્વરના ભક્તનો સંગ તેનું જ પ્રધાનપણું છે. જો એમ ના હોય તો કર્મનું લખ્યું હોય તેટલું જ થાય. અને પછી પુરુષાર્થ

કરવાનો કંઈ રહે જ નહિ. ગઢડા પ્રથમ ૫૮માં કહે છે કે પૂર્વસંસ્કાર મલીન હોય, પણ જો અતિશે જે મોટો પુરુષ હોય તેનો જે ઉપર રાજીપો થાય તેના ગમે તેવા મલીન સંસ્કાર હોય તો નાશ પામે. રાંક હોય તે રાજા થાય અને ગમે તેવાં ભૂંડાં પ્રારબ્ધ હોય તો તે રૂડાં થાય. અને ગમે તેવું તેને માથે વિઘ્ન આવનારું હોય તે નાશ થઈ જાય. વળી, ગઢડા પ્રથમ ૭૨માં કહે છે કે જે ભગવાનના ભક્તને ભગવાનનો નિશ્ચય માહાત્મ્યે સહિત હોય ને સંતનું અને સત્સંગીનું માહાત્મ્ય ઘણું જાણતો હોય ને તે ભક્તનું જો કર્મ કઠણ હોય ને કાળ પણ કઠણ હોય. તોપણ તે ભક્તને એવી ભક્તિનું અતિશે બળ છે તે કાળ અને કર્મ એ બેય મળીને તેનું ભૂંડું કરી શકતા નથી. ગઢડા મધ્ય ૨૧માં મહારાજ કહે છે કે પરમેશ્વર છે તે તો દેશ-કાળ-કર્મ-માયા એ સર્વના પ્રેરક છે અને પોતાની ઈચ્છાએ કરીને દેશકાળાદિકનું પ્રધાનપણું રહેવા દે છે, પણ સર્વ પરમેશ્વરને આધારે છે. તેમનું પરમેશ્વર ચાલવા દે તેટલું ચાલે, પણ પરમેશ્વરના ગમતાં બહાર અણુમાત્ર પણ ન ચાલે. માટે સર્વ કર્તા તે પરમેશ્વર જ છે. કારિયાણી ૧૦માં પણ તે જ વાત છે કે પ્રકટ પ્રમાણ એવા જે શ્રીકૃષ્ણ નારાયણ તેનું જ કર્યું સર્વ થાય છે પણ કાળ-કર્મ ને માયાદિક કોઈનું કર્યું કંઈ થાતું નથી.

ભગવાનને સર્વ કર્તા હતાં સમજવા. ગઢડા

મધ્ય ર૧માં કહે છે કે સર્વ શાસ્ત્રમાં એ જ સિદ્ધાંત છે અને જીવના કલ્યાણ અર્થે પણ એટલી જ વાત છે. જે આ સર્વ જગત છે, તેના કર્તા હતા એક ભગવાન છે. એમનું જ કર્યું સર્વ થાય છે અને એ જ આપણને પ્રત્યક્ષ મળ્યા છે તો પછી તેની ખુમારી કેમ ના રાખવી ? જગતના નિયંતા એ છે. સર્વના હૃદયમાં તે અંતર્યામીપણે રહેલા છે, અને એ જ કર્મફળને આપે છે. અને તેમની ઉપાસનીથી ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે કે પ્રારબ્ધ પણ ફેરવી નાખે છે. આમ છતાં આપણે શા માટે કંઈક પ્રતિકૂળ બને કે આકુળવ્યાકુળથવું ? બીજાથી આપણું કંઈક બગડે તો તેનું કર્તાપણું આપણે તેના ઉપર મૂકીએ છીએ. તેથી ભગવાનનો દ્રોહ થાય છે અને તેમ કરવામાં નિમિત્તરૂપ થનાર ઉપર રાગદ્વેષ કરી નવાં કર્મ ઊભા કરી, સંસૃતિના ફેરા વધારીએ છીએ. કોઈથી આપણું કંઈ બગડે અથવા તે બીજા ઉપર પ્રેમ રાખતો હોય, તેના કામમાં મદદ કરતો એ આપણા પ્રતિ દ્વેષ રાખી અગર આપણા કામમાં વિઘ્ન નાખતો હોય તોપણ તેનો વગારે દોષ ના લેવો. આપણે એમ સમજવું

કે મેં પૂર્વે જેવી રીતે તેની જોડે જેવું વર્તન કર્યું હશે તેવું તે આ જન્મે મારી જોડે કરે છે અને ભગવાન તેમની દ્વારા કર્મફલ મને ગણાવે છે. પૂર્વના પુણ્ય-પાપ ભોગવાઈ જાય ત્યારે શરીર પડી જાય છે. દુઃખ ભોગાવવાથી પૂર્વના પાપ ખપી જાય છે. આરણે સામા ઉપર લગારે પણ દોષારોપણ ના કરવો જોઈએ, પણ આપણા પૂર્વના શુભાશુભ કર્મનો દોષ કાઢી આપણે તેની જોડે બહુ જ પ્રેમથી વર્તવું જોઈએ. જો તેમ ના કરતાં આપણે તેના પ્રતિ તેવી જ અઘટિત ક્રિયા કરવા માંડીએ તો તેનું ફળ ભોગવવા પાછો બીજો જન્મ લેવો પડે. એમ દરેક જન્મ બીજા જન્મનો વધારો કરે. માટે તેમ ના કરતા આવેલું દુઃખ બીજાનો દોષ જોયા વિના ભોગવવું અને શુભ સંસ્કારોનો ઉદય થાય તેને માટે પ્રભુની પ્રાર્થના કરવી.

सुखस्य दुःखस्य न कोऽपि दाता

परोददातीति कुबुद्धि रेषा ।

अहंકरोमीति वृथाभिमानः

सर्वकर्म सूत्र ग्रंथितो हि लोकः ॥

“....શ્રીજીએ ‘શિક્ષાપત્રી’માં આજ્ઞા કરી છે કે આવક પ્રમાણે ખર્ચ કરવો, પણ આવક કરતાં કોઈપણ સંયોગોમાં વધુ ખર્ચ કરવો નહિ. તેમ જ પોતાના વર્ણ અને આશ્રમને ઉચિત ઉદ્યમ દરેકે કરવો. આ આજ્ઞાઓ કેવળ હિતકારી જ છે. પણ ઘણી વખત પ્રતિષ્ઠાના લોભે, અભિમાનના કારણે, અગર દેખાદેખી આ અમૃતવચનોનું આપણે ઉલ્લંઘન કરીએ છીએ અને દુઃખી થઈએ છીએ. અપ્રામાણિકપણું અને અનીતિ એ દુઃખ આપનારાં છે પણ પ્રારંભમાં સુખનો આભાસ કરાવનારાં છે, ને એ આભાસમાં ખેંચાઈ જઈને તે બેનો આશ્રય લેવાથી માણસ દુઃખમાં ફસાય છે અને દુઃખી થાય છે. એ બેમાં ન ફસાય ને, ‘સર્વ કર્તા શ્રીહરિ જ છે. અને શ્રીહરિ કેવળ આપણું હિત જ કરે છે,’ એવી દૃઢ નિષ્ઠા રાખનાર સુખી થાય છે.....”

—અમૃતવર્ષા — ૨

“સત્સંગ પ્રદીપ” ને ભેટ આપનારની શુભ નામાવલિ

રૂા. રકમ

નામ

ગામ

પ્રસંગ

૧૫૦૧-૦૦ ઉમેશકુમાર શાંતિલાલ ચૌહાણ વડોદરા હોમાત્મક મહાપૂજા નિમિત્તે શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે

“....પરમાત્મા શ્રીહરિ, શ્રીલક્ષ્મીનારાયણદેવ, શ્રીનરનારાયણદેવ સર્વશક્તિમાન છે, સર્વનિયંતા છે ને સર્વના માલિક છે. જે પ્રભુની કેવળ અમીદષ્ટિથી લંગડો પર્વત ચડી શકે છે. મૂંગો વેદવાણી ઉચ્ચારી શકે છે, આંધળો દર્શન કરી શકે છે-એવા મહા બળવાન પ્રભુના આશ્રિતોને રંકપણું સંભવે નહિ અને શોભે પણ નહિ. તમો સર્વે સર્વ જગતના, સર્વ જીવપ્રાણીમાત્રના એક જ પ્રભુ શ્રીહરિજીના આશ્રિત છો માટે નિર્બળતા ખંખેરી નાખશો. ગમે તેમ થાય તોપણ શુદ્ધ ચારિત્ર્યનો ભોગ આપશો નહિ અને નીડરતાથી શ્રીજીની આજ્ઞા પ્રમાણે જીવન રાખશો. તમારો પરાજય નહિ થાય. તમારે નિર્બળતા નહિ આવે પણ તમારો સર્વત્ર વિજય વિજય થશે જ. શ્રીજીએ આ સંપ્રદાય અર્થપ્રાપ્તિ સારુ સ્થાપેલો નથી. પણ ઉત્તમ પ્રકારના ચારિત્ર્યની સિદ્ધિને અર્થે સ્થાપેલો છે. અધમનો ઉદ્ધાર થાય તે ફરીથી અધમ થતો નથી. શ્રીજીનો આશ્રિત હોય તેનામાં નિર્બળતા હોઈ શકે જ નહિ. માટે તમારું કર્તવ્ય, તમારો પુરુષપ્રયત્ન શ્રીહરિની પ્રસન્નતા ખાતર જ - શ્રીહરિની આજ્ઞા મુજબ જ કરશો.....”

—અમૃતવર્ષા

“....પરમાત્માએ જે બંધારણ કરેલ છે, તે બંધારણમાં રહેનાર અને બંધારણને પાળનાર સદા સુખી રહે છે. જે હરિભક્ત એ બંધારણને - શિક્ષાપત્રી - સત્સંગીજીવન - વિરુદ્ધના ઉપદેશથી કે ગેરસમજથી તોડે છે, તે દુઃખી થઈ ગયા છે, થાય છે અને થશે એ નિર્વિવાદ છે.....”

—અમૃતવર્ષા - ૨

હાલના કોરોના વાઈરસના સંજોગોને કારણે આંતરાષ્ટ્રીય ડાક સેવા ઉપલબ્ધ ન હોઈ “સત્સંગ પ્રદીપ” માસિક પરદેશમાં, પહોંચાડી શકાય તેમ નથી. તેથી પરદેશમાં રહેતા સભ્યો તથા ગ્રાહકો ને આગળ જણાવેલ website પરથી “સત્સંગ પ્રદીપ” વાંચવા વિનંતી.

આજીવન લવાજમ :
દેશમાં રૂા. ૨૫૦-૦૦
છૂટક નકલ રૂા. ૫-૦૦

Registered with Registrar of News Papers for India Under No. GujGuj/16039
Postal Regd. No. VDR (E)/355/2020-2022 Valid Upto 31-12-2022
સત્સંગ પ્રદીપ Posted at RMS, Vadodara on 22nd of Every Month

કર્મે કરીને કર્મનો નાશ

જે ક્રિયા ભગવાનની આજ્ઞા સમજીને ભગવાનની પ્રસન્નતા અર્થે કરાય તે નિર્ગુણ થઈ જાય છે, એવી ક્રિયાથી કોઈ જાતનું બંધન થતું નથી. એ સિવાયની બધી ક્રિયાઓ બંધનકારક અને જન્મમરણ લેવરાવે તેવી છે. જીવ પોતાની મેળે આ દેહમાંથી છૂટો થઈ શકતો નથી. કાળ-કર્મ અને માયા એ જેલરો છે અને આ દેહ જેલ છે. લોઢામાં અગ્નિ પ્રવેશ કરે ત્યારે, અગ્નિને યોગે કરીને હથોડાના ઘા સહન કરવા પડે છે તેમ આ જીવ દેહમાં નખ શિખા પર્યંત વ્યાપીને રહ્યો છે તેથી દેહનાં દુઃખ સુખ ભોગવવાં પડે છે. માટે દેહને પોતાનું રૂપ ના માનવું. આત્મનિષ્ઠાનો અર્થ પણ ગોપાળાનંદ સ્વામીએ ગીતા ભાષ્યમાં એવો કરેલો છે કે આત્માને વિષે પરમાત્મા વ્યાપીને રહેલા છે એમ સમજવું એ આત્મનિષ્ઠા. એકલા આત્માને ઓળખવાનો નથી. આત્મામાં ભગવાનને જોઈએ પછી ભલેને આત્મા ના દેખાય તેનો વાંધો નથી. દરેક શબ્દનો અર્થ છે તે અર્થ ઓળખાઈ ગયો પછી તે શબ્દ ગમે તે ભાષાનો હોય તેની કિંમત નથી. આ બધી શબ્દોની મારામારી નકામી છે તે પરા વિદ્યા છે. કાશીના પંકિતો એવી જ માથાફૂટ કરે છે એ લોકો ભગવાનને ઓળખતા નથી. પરાવિદ્યા જ મોક્ષદાતા છે. ગમે તે રીતે ભગવાન ઓળખાઈ ગયા પછી વેદ હોય, વેદાંત હોય, ગીતા હોય એ બધું સરખું જ છે. માયા બે પ્રકારની છે-વિદ્યા અને અવિદ્યા. જગતની વિદ્યા શીખવી તે અવિદ્યા છે અને ભગવાનસંબંધી શીખવું તે વિદ્યા છે.

-સત્સંગ સુધા

BOOK-POST

From :
Shree Swaminarayan Satsang Seva Mandal
Indukumar Laxmiprasad Pandya,
"Gurukrupa",
Zaghdia Pole, Nagarwada,
NADIAD-387001. (India)

To/પ.ભ.શ્રી

Printed by Vakal Printery, Published by Indukumar Laxmiprasad Pandya, on behalf of Shree Swaminarayan Satsang Seva Mandal and Printed at Vakal Printery, No. 01-17-475-951-000-101 of Ward No-1 situated at Jogidas Vitthal's Pole, Raopura, Vadodara and Published from "Gurukrupa", Zaghdia Pole, Nagarwada, Nadiad-387001 (India). Editor : Indukumar Laxmiprasad Pandya.